

Bir Hədisi Qüdsidə nəql olunub ki, Allah bəndələrinə buyurur: Ey bəndələrim! Sizin altı əməlinizin qarşılığında altı əvəz verərəm. Əgər öz vəzifənizə əməl etsəniz dünyaya və axirət xeyrini sizə nəsisb edəərəm.

Allahın Rəsulu (s) səhabə Əbuzər Qəffariyə buyurmuşdur: "Ömrünü maldan daha çox qoru. Vaxını xərcləməkdə daha çox xəsislik et". Həmçinin, ona buyurmuşdur: "Olmaya vaxtını gələcəyə ümidlə tələf edəsən. Sən sabaha yox, bu günə aidsən"

HZ. PEYĞƏMBƏRİN (S) GÖZ YAŞLARI

Mən bir damcı göz yaşında cənnəti gördüm, çünki paklıq və səmimiyyət dolu idi. İnsanlığa sevgi və nəvaziş dolu idi. Ağrı və acıların empatiyası idi. Həmrəylik və fədakarlıqla yoğunlaşmışdı. Sədaqət və sevgi daşıyırdı...

“Astaca yanına getdik. İbrahim onun qucağında idi... Yanaqların axan göz yaşları içində mənə baxdı. Baxışlarındakı hüznü və qayğı insanın qəlbini sızladırı. Narahatlıqla ona baxaraq dedim: Ey Allahın elçisi, səndəmi?!”

Təəccüb dolu nəzərlə mənə baxaraq buyurdu: “Bu rəhmət göz yaşlarıdır. Gözlərimiz ağlayır, vücudumuz qəm-qüssə içindədir...” Ardınca göz yaşlarını saxlaya bilmədi, ağlayaraq buyurdu: “Ay İbrahim, sənin ayrılığın bizi matəmə saldı...”

Dizlərim büküldü, onun kənarında əyləşib ağlamağa başladım...[1]

Bu sətirləri oxuduğun zaman, istər-istəməz qəlbimin lap dərinliklərində bir acı və nisgil hiss etdim. Gözlərimin önünə şəhid atalarının, analarının göz yaşı içindəki fəryadı gəldi... İlahi, şəfqət və acının təzahürü olan göz yaşları necə də pakdır! Necə də, sevgi və mərhəmət doludur! Necə də, müqəddəsdir! Necə də, dəyərlidir!

Axı dinimizin də buyurduğu kimi övlad valideynin bədəninin bir parçasıdır![2] Doğrusu, gülləyə sipər olan təkə şəhidin canı deyil, onun ailəsinin, sevənlərinin yaralı qəlbidir... Əslində, şəhid təkə öz canını Allah yolunda, Vətən uğrunda fəda etmir, gülüşünü borclu olduğumuz ataların, anaların yaralı könüllərində, göz yaşlarındadır şəhidlik!

Buna görədir ki, şəhidlik ən ali fədakarlıqdır! Əgər övladlarımızın başına sığal çəkə bilirsən, bundan məhrum olan əllərə borclu yuq. Elə bu səbəblə də, qiyamət günü, ən ağır haqlardan biri də şəhidin boynumuzdakı olan haqqıdır!

Belə günlərdə şəhid ailələri ilə öz qəmini fərdi və ictimai davranışlarla göstərmək, onlarla birgə göz yaş tökmək, ağlamaq həmrəyliyin və məhəbbətin qayda qanunlarından sayılır. Bu bizim həm dini, həm vətənpərvərlik borcumuzdur.

Unutmayaq, əziz şəhidlərimizin matəmini “Şəhidlər ağası” və “Behişt cavanlarının sərvəri”[3] olan Həzrət Hüseyin (ə) əzadarlığına nisbət vermək, bir daha onlara qoyulan dəyərin əzəmətini göstərir. Onlar məhz Cənnət

cavanlarının sərvərinin süfrəsinin qonağıdır. Şəhidlər cənnətdən bir güldür! Behiştə daxil olacaq ilk şəxs, şəhiddir![4]

Şəhidlik şərəf məktəbidir, bir millət onunla ucalır. Şəhidlik həyatdır, öz xalqına o nəfəs bəxş edir, yaşadır! Şəhidlik həqiqi eşq dəstəsidir! Şəhid Allaha olan sevgisini öz qanı ilə rəsmə çəkir. Bizim göz yaşlarımız isə bu rəsmə qəlbimizə işləyən pak duyğularının məhsuludur.

Amma bu göz yaşları, həmişə olduğu kimi bəzən bir sıra insanlar tərəfindən anlaşılmayacaqdır. Ağlamaq, göz yaş tökməyə antipatiyası olanlar, buna “kişilər ağlamaz”, “ağlamaq acizlikdir” və sair kimi ifadələrlə qarşılıq verəcəklər. Acizlik kimi, mənasız rəftar kimi də baxacaqlar...

“Kişi ağlamaz” -sözü, birbaşa İslam dininin mənəvi ambiansı ilə ziddir, onun ali dəyərlər toplusunun əleyhinədir. Dinimiz Allah-taalanın “ilahi kişilərin” göz yaşlarının müştəği olduğunu buyurur və buna böyük dəyər verir.[5]

“Kişi ağlamaz” -sözünü dedikdə, Qurani-Kərimin kəlamlarında Həzrət Yaqubun (ə) öz övladının ayrılığında ağlaması, göz yaş tökməsi təsvir edilir.[6]

“Kişi ağlamaz” -düşüncəsini dilə gətirməzdən öncə, Həzrət Məhəmməd (s) göz yaşlarını unutmaq olmaz. İstər əhli-sünnə qardaşlarımızın kitablarında,[7] istərsə də şiə mənbələrində[8] onun Hz. Hüseyin (ə) şəhid olmasını xəbər verərək, ağlaması müxtəlif mənbələrdə qeyd olunmuşdur.

Unutmayaq ki, hər göz yaşının “ağlamaq” olmadığını bilirik. Əslində ağlamağımıza səbəb olan əsas amil “duyğuların intensivliyi”dir. Bəzən o qədər xoşbəxtlik ki, “xoşbəxtlik göz yaşları” axıdırıq. Bəzən qüssə və

kədərimiz o qədər dərinləşir ki, “qəm göz yaşları” yanaqlarımızdan axır. Qorxduğumuz zaman “qorxu göz yaşları” tökürük. Dözülməz ağrılara məruz qaldığımızda, ümitsizliyimizin dozası artdıqda gözlərimizdən “ağrı-acı göz yaşları” çıxır. Bəzən peşmanlıq hissi o qədər üst-üstə düşür ki, “peşmanlıq göz yaşları” özünü büruzə verir.

İmam Hüseyin (ə) timsalında əziz şəhidlərimizin müsibətində tökülən göz yaşı isə ilk növbədə sevgi və məhəbbətin göstəricisidir. Aydın ki, eşq və məhəbbət özünə məxsus qanunlara malikdir. Əsl dost və aşiq dostluğun zəruri qanunlarını yerinə yetirən şəxsə deyilir. Belə qanunlardan biri də, ehtiram bəslədiyiniz şəxsin xoş günündə sevinmək, hüznü və kədərli olduğu vaxtlarda isə onun qəminə şərik olaraq, kədərlənməkdir.[9]

Elə buna görə də, hədislərdə Əhli-beytin (ə) şad günlərində sevinməyə, qəmli günlərində isə qüssələnməyə təkid edilmişdir. Həzrət Əli (ə) buyurur: “Bizim dostlarımız fərəhli günlərimizdə sevinir, hüznü günlərimizdə isə qəmli olurlar. [10]

İmam Hüseyin (ə) timsalında şəhidlərimizə ağlamaq, fərdi və ictimai sahədə olduqca müsbət xarakter daşıyır. Kərbəla müsibətinə göz yaşı tökən insan, əslində məzlumların, din, Vətən yolunda canını fəda edənlərin halına acıyır, təcavüzkarlığa qarşı öz nifrətini bildirir. İmam Hüseyindən (ə) ilham alaraq fərdi və ictimai həyatında şəhidlik dəyərini yaşadır.

Necə ki, İmam Sadiq (ə) buyurur: «İmam Hüseyin (ə) hər mömin üçün həm ağlamaq həm də, ibrət deməkdir.»[11]

Həmçinin, Kərbəla müsibəti olduqca əzəmətli İlahi bir şüar və xatirə sayılaraq, dinimizin izzəti və müsəlmanların iftixarı kimi tanınır. İnsanları Allahı yad etməyə, Ona

doğru dönməyə çağırır. Belə İlahi xatirələri unutmaq, onları həmişə diri saxlamaq Qurani-Kərimdə vacib edilmişdir: «Hər kəs İlahi şüarlarını dirçəltməyə şübhəsiz ki, bu qəlblərin (onun qəlbini) təqvasından xəbər verir.»[12]

Unutmayaq ki, mərhəmət və izzət sahibi Uca Tanrı, Onun yolunda sidq ürəklə candan keçməyə hazır olan şəxsləri «özünün sadıq dostları» adlandıraraq onların xatirəsini əbədi yaşatmaqla insanlara nümunə göstərir. Necə ki, Həzrət İsmayıl (ə) Allah yolunda qurban kimi kəsilməyə razı olaraq Allahın sevimlisinə çevrildi. Artıq min illərdir ki, «qurbanlıq bayramı» bütün dünya müsəlmanları tərəfindən qeyd edilməkdədir. İmam Hüseyin (ə) isə təkcə özünü deyil, bütün yaxınlarını da Allah yolunda qurban verərək, İlahi şüara çevrildi. Şəhidlərimizi bu mənəvi və pak timsalda yad etmək, əzadarlıq etmək, onların xatirəsini daim ən ali məqamlarla birgə əbədləşdirmək məqsədi daşıyır.

Unutmayaq ki, bizim əməl və rəftarlarımızın çoxu sırf o haqda məlumatlı olmağımızla deyil, daxili duyğu və hislərimizlə əlaqədardır. Kərbəla əzadarlığı da bu ümumi qanundan müstəsna deyil. Dinlədiyimiz düzgün ağılar bizə hadisənin insani-ilahi dəyərlərini aşılayır və biz göz yaşları axırıq. Şəhidlərimizi Kərbəla şəhidləri ilə əlaqələndirmək də bu xüsusdədir. Onların məqamını insani-ilahi dəyərlərlə təfsir etməkdir.

Ümumiyyətlə, azacıq araşdırma aparın insanlar göz yaşlarından qorxmağa əsas görməzlər. Əslində, burada qorxulu olan, göz yaşının quruması və ağlamaq istəyinin olmamasıdır. Dinimizə əsasən, qəlb daşlaşdığı zaman, insan ağlaya bilməz.[13] Çünki ağlamaq empatia, mərhəmət, şəfqət, qayğıdan qaynaqlanan duyğuların tərənnümüdür.

“Kütlə psixologiyası”, “dəyər” adı ilə bizə diktə edilən rəftarlardan uzaq olaraq, sırf qadına xas olmayan, insanın təbii xislətinə uyğun olan “ağlamaq” mövzusunda qısaca psixoloji cəhətdən göz gəzdirik.

Jerry Bergman “Ağlama möcüzəsi” məqaləsində deyir: “Ağlamaq elə bir möcüzədir ki, lazım olduğunda bizim ruhumuzu və cismimizi təmizləyə bilir.” O, göz yaşları və ağlamağın fiziki və psixoloji cəhətdən bizi rahatlaşdırmasına belə işarə edib:

Ağlamaq vücuddakı manqan dəyərlərini stabil saxlamasına görə psixoloji cəhətdən insana aramlıq bəxş edir. Belə ki, manqan dəyərləri stabil olmadığı zaman, insan əsəbi, narahat, yorğun və aqressiv olur.

Bədənin aktiv fiziki hərəkət zamanı tərləməyə ehtiyacı olduğu kimi, psixoloji aktivliyin yüksək olduğu zaman da insan ruhu da ağlamağa ehtiyac duyur. Bergman məqaləsində göz yaşlarının stress nəticəsində əmələ gələn kimyəvi maddələri aradan qaldırmaqda çox təsirli olduğuna işarə edir. Əksinə, göz yaşlarının qarşısı alındıqda stress səviyyəsi artır. Bu, qan təzyiqi və ürək problemlərinə və ya stresin yaratdığı mədə xorasına səbəb olur.

Biokimya mütəxəssisi Willam Frey, emosional reaksiya

olaraq meydana gələn göz yaşlarında, gözə kənar cismin müdaxiləsi və yaxud qıcıqlanma səbəbindən yaranan göz yaşlardakı toksinlərdən daha çox vücuda zərərli maddənin olduğunu və çölə atıldığını önə sürmüşdür. Deməli göz yaşları stressin yaratdığı toksinləri bədəninizdən təmizləyir. Bilirsinizmi, doğrusu, ağlamaq təbii bir terapiya və ya masaj kimidir. Sadəcə ödənişsiz olduğu üçün dəyər vermirik...

Göz yaşı tökdüyümüz hadisə və yaxud insanlara qarşı psixoloji cəhətdən həm simpatia (yaxud sevgi) yaranır, həm də empatia qurmuş olur. Bu bizim anlayış səviyyəmizi yüksəldir və oxşar hadisələrdə eyni həmrəylik və anlayışı göstərə bilir. Yəni bir mənada tərbiyəvi xarakter də daşıyır ki, insan öz düşüncə, hiss və duyğularını yönləndirə bilsin.

Ağlamanın başqa bir hormonal təsiri ətrafdakı insanlarda oksitosinin oyandırmasıdır. Beləliklə, ağlamaq səsi ətrafdakı insanlarda şəfqət və mərhəmət hissələrini oyadır. Bundan əlavə ortaq məqamlarda cəmiyyətin bir bütün olaraq kövrəldiyi, göz yaşı axıtdığı hadisələr və məqamlar o cəmiyyətin birlik və həmrəyliyi müştərək bir yerdə tənzimləyir.

Ağlamaq endorfinlərin ifraz olunmasına səbəb olur. Endorfin insanlara sevinc bəxş edən bir hormondur və artıq xoşbəxtlik hormonlarından biri kimi tanınır, endorfinlər zövq və rahatlıq verir. Endorfinlərin sevinc verməkdən başqa bir faydası, ağrıları azaldır. Endorfin morfindən iyirmi dəfə daha güclüdür, hətta məlum olan ən güclü ağrı kəsicisi kimi tanınır.

Adətən insanlar ağladıqdan sonra yatmaq istəyirlər. Çünki sanki sakinləşdirici orqanizmə yeridilir və insan özünü yorğun hiss edə bilər. Bu, özünə və ya ətrafına hər hansı bir şəkildə zərər verə biləcək bir insanın ağlamaqla sakitləşməsinə də kömək edir.

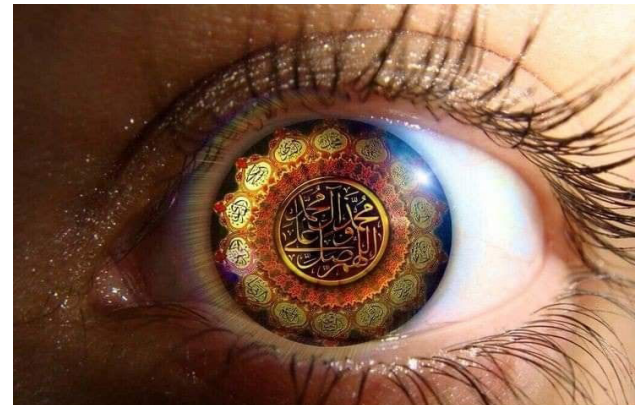
Gözyaşları yalnız göz və göz qapaqlarını nəmləndirmir, həm də selikli qişaların susuzlaşmasının qarşısını alır. Nəm yoxdursa, görmə də yoxdur. Jerry Bergman deyir: "Göz yaşı olmasaydı, həyat çox narahat olardı. Uzun müddətdə ağlamaq isə görmə qabiliyyətimiz tamamilə itirilməsinə gətirib çıxarır." Əlbəttə ki, ifrat hər bir şeydə pisdir.

Göz yaşları duyğuları rahatlaşdırır. Adi bir insan heç bir travmatik və ya ciddi ruh düşkünlüyü yaşamasa da, gündəlik həyatında stress, əsəb, narahatlıq, sözlü yaxud emosional qarşıdurma və inciklik duyğularını özündə toplaya bilər. Bu duyğular zaman irəlilədikcə, bunlar beynin limbik sistemində və yaxud ürəyin müəyyən guşələrində problemlər yarada bilər. Ağlamaq ilk növbədə bu zərərli təsirləri aradan qaldırır. İnsan duyğularını boşaltdıqca rahatlayar. John Bradshaw, "Bestseller" kitabında deyir: "Bütün duyğular hiss olunmalıdır. Bəzən hıçqıraraq ağlamaq, tərləmək, titrəmək də lazımdır. Bununla da duyğularınızı boşaldaraq rahatlaşdırın və istirahət edin."

Psixoloqların həmişə ona müraciət edənlərlə necə işlədiyini düşünün. Ona danışmağınızı istərlər: dərbləriniz, uşaqlığınız, keçmişdən indiyə kimi sizi narahat edən şeylər haqda... Çünki bu psixoloqun həm sizi tanımasına imkan verir və həm də yığılıb qalan duyğu və hislərinizin boşalmasına yardım edir. Davamlı çətinliklər və üzərindən

basılaraq yox imiş kimi davrandığınız duyğular sonrakı mərhələlərdə inanılmaz dərəcədə partlayışa səbəb ola bilər. Bu da sizi sonra nəticələrini çətinliklə dəf edəcəyiniz psixoloji problemlərə aparır. Ağlamaq, dərblərlə qarşılaşmaqdan qaçmamaqdır. Həqiqətə üzləşməkdir. Ağlamaqdan qorxma...

"Kişi ağlamaz" deyər, ağlamağa yalnız zəiflik kimi baxanlar mənəcə bir daha düşünməlidirlər. Zəiflik psixologiyası ilə ağlamaq tamamilə başqa mövzudur, onun ayrıca acizlik psixologiyası bölümündə danışılıb araşdırılması gərəkdir. Amma hər növ ağlamanın adını acizlik və zəifliklə etiketləmək, ən azı belə iddia edən həmin şəxsin bu haqda lazımı məlumatının olmamasına dəlalət edir.

[1] – Səhihi-Buxari, c. 1, səh. 158; Səhihi-Müslim, c. 4, səh. 1808; Sünəni-İbn Macə, c. 1, səh. 473; Təbəqati-İbn Səid, c. 1, Birinci fəsil, səh. 88, Müsnədi-Əhməd, c. 3, səh. 194.

[2] – Hilyətul-əvliya, Əbu Nəim İsfəhani, c. 2, səh. 40; Mənaqib, İbn Məğzili, səh. 289; Müsnədi-Hənbəl, c. 4, səh. 5

[3] – Tarixi-Bağdadi, c. 1, səh. 140; Əl-Müstədrəku ələs-Səhihəyn, c. 3, səh. 167; Kənzül-ümmal, c. 16, səh. 281; Sünəni-Tirmizi, c. 5, səh. 660

[4] – Biharül-ənavar, c. 66, səh. 393.

[5] – Maidə surəsi, ayə 83; İsrə surəsi, ayə 109; Məryəm surəsi, ayə 58.

[6] – Yusif surəsi, 84

[7] – Müsnədi-Əhməd İbn Hənbəl, c. 3, səh. 242 və 265; Tarixül-İslam, Zəhəbi, Məhəmməd İbn Əhməd, səh. 102; Əl-Müstədrəku ələs-Səhihəyn, Nişaburi, c. 3, səh. 194; Tarixi-Dəməşq, İbn Əsakir, Əli İbn Ömər, c. 14, səh. 196-197; Əl-Bidayə və-n-nihayə, İbn Kəsir, İsmayil İbn Ömər, c. 6, səh. 258; Əl-Möcmül-kəbir, Təbərani, Süleyman İbn Əhməd, c. 3, səh. 108; Məcməuz-zəvaid, Həysəmi, Əli İbn Əbubəkr, c. 9, səh. 188; Təhziyüt-təhziy, İbn Həcər Əsqəlani, Əhməd İbn Əli, c. 2, səh. 347; Təhziyül-kəmal, Yusif İbn Əbdürrəhman, c. 6, səh. 407;

[8] – Üyünü Əxbarir-Rza, Şeyx Səduq, Məhəmməd İbn Əli, c. 2, səh. 26; Əl-İrşad, Şeyx Mufid, Məhəmməd İbn Əli, c. 2, səh. 130; Elamul-vəra, Təbərsi, Fəzl İbn Həsən, 429.

[9] – Əl-Məhəbbə fil-kitab vəs-sünnə, səh. 169-170; Suallar və cavablar, səh. 166.

[10] – Biharül-ənavar, c. 44, səh. 287

[11] – Biharül-ənavar, c. 44, səh. 291; Kamilüz-ziyarat, səh. 100.

[12] – Həcc surəsi, ayə 32

[13] – Əl-Vəsail, Hürri Amuli, c. 16, səh. 45

RUH VƏ BƏDƏN SAĞLAMLIĞI ARASINDA ƏLAQƏ

Bədənin sağlamlığının böyük bir hissəsi ruhun sağlamlığına qayıdır. Quranda və İmamların (ə) kəlamlarında qeyd olunan məqamlarla biz ruhun sağlamlığına çata bilərik

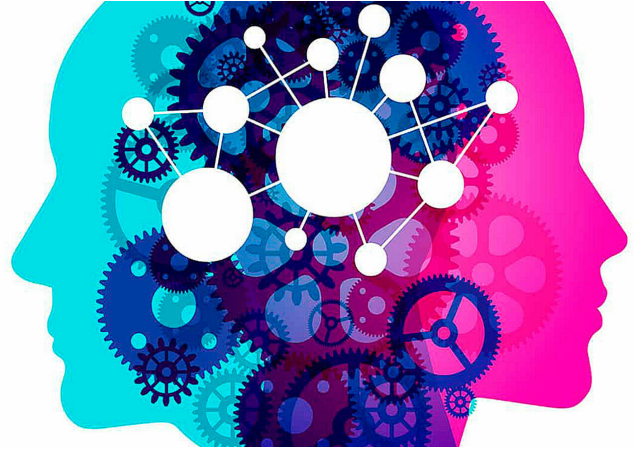
Ruhun sağlamlığında, Allahın “ona ruhumdan üfürdüm” ayəsinə əsasən, ruh Allahdandır. Quranın əmrləri ruhumuzun sağlamlığına cavab verir. Ən çox rast gəlinən vəsvəsə və şəxsiyyət pozğunluqları kimi xəstəliklərin dini əmrlərlə qarşısı alına bilər.

Klinik virusoloq və İranda ilk ixtisaslaşdırılmış virusologiya laboratoriyasının yaradıcısı Hüseyn Kivani “İqna” ilə müsahibəsində insan bədəninin qəribəlikləri və müsəlmanların elmə çatması üçün qısa yollar haqqında danışmış ki, onun bir hissəsini aşağıda oxuya bilərsiniz:

“Ey cin və insan tayfası! Əgər göylərin və yerin ətrafından (çevrəsindən) kənara çıxma bilərsiniz, çıxın. Siz (oradan) ancaq (qüdrət və) qüvvətlə (Allahın sizə bəxş etdiyi elmin qüdrətilə) çıxma bilərsiniz! (Yaxud siz oradan qüdrət və qüvvət vasitəsilə çıxma bilərsiniz ki, bu da sizdə yoxdur!)” (Ər-Rəhman, 33). Quran və hədislərdə səmələrin əzəməti, yerin və göyün ölçülərinin təsiri qeyd olunur. Lakin təəssüf ki, biz bu elmlərdə çox geridə qalmışıq; Əlbəttə ki, genetik və genetik ehtiyat sahəsindəki imkanlar və istedad müsəlmanların əlinə keçib ki, bununla fəxr etməliyik.

Allah buyurur ki, bütün dənizlər mürəkkəb olsa və bütün ağaclar qələm olsa, Allahın sözləri bitməz: “Əgər yer üzündəki bütün ağaclar qələm olsaydı, deryaya da arxasından daha yeddi derya (mürəkkəb) qatılardı, yenə də Allahın sözləri (yazılmaqla) tükənməzdi. Həqiqətən, Allah yenilməz qüdrət sahibi, hikmət sahibidir!” (Loğman, 27).

Ruhun sağlamlığı ilə bağlı dini əsaslarda göstərişlərimiz var ki, tətbiq olunarsa, başqa heç nəyə ehtiyac duymarıq. Bu tövsiyələr istənilən dövrdə faydalıdır. Bir çox xəstəliklərin kökündə narahatlıq və stress, laqeydlik, aldatma, və s. dayanır. Bu, həm

aldadan, həm də aldadılan şəxsə belədir. Əgər dini göstərişlərə əməl edilsəydi, bizim bu qədər ruhi problemimiz olmazdı.

Ruh və bədən sağlamlığı arasında əlaqə

Bədənin sağlamlığının böyük bir hissəsi ruhun sağlamlığına qayıdır. Quranda və İmamların (ə) kəlamlarında qeyd olunan məqamlarla biz ruhun sağlamlığına çata bilərik. Həmçinin inkişaf edib və Allahın bizim üçün təyin etdiyi dərəcələrə çata bilərik. “Dirildən də, öldürən də Odur. O, bir işi qərara aldıqda (bir şeyi yaratmaq istədikdə) ona ancaq: “Ol!”-deyər, o da dərhal olar.” (Qafir, 68). Bu o deməkdir ki, insan Allah kimi yaradıcı ola biləcək bir yerə çata bilər. Əgər doğru yolda hərəkət etsə, Allahın mələklərə səcdə etməsini əmr etdiyi şəxs çox şərəflidir. Əks halda mələklərin bildiyi, insanların yer üzündə qan tökəcəyinə çevrilər.

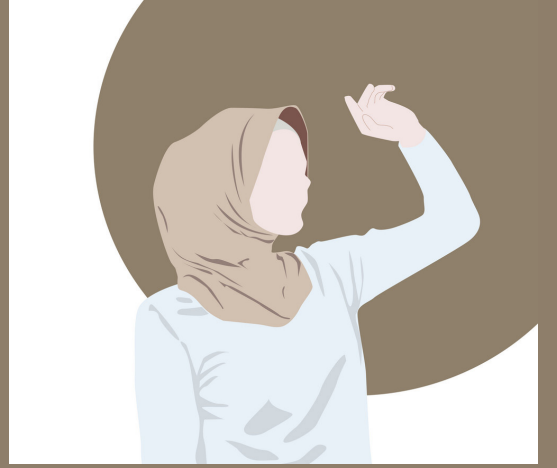
Sağlamlıq və xəstəliklərin qarşısının alınması sahəsində çox gözəl xəzinələrimiz və göstərişlərimiz var ki, itaət etsək, inşallah, xəstələnməyəcəyik. Xəstələnsək də, həkimlər bizi müalicə etməlidirlər. Ruhun sağlamlığında, Allahın “ona ruhumdan üfürdüm” (Sad, 72) ayəsinə əsasən, ruh Allahdandır. Quranın əmrləri ruhumuzun sağlamlığına cavab verir. Ən çox rast gəlinən vəsvəsə və şəxsiyyət pozğunluqları kimi xəstəliklərin dini əmrlərlə qarşısı alına bilər.

QADINLARIN HÜQUQLARINA DAİR

QURANI-KƏRİMDƏ 11 NÖQTƏ

Quran bizlərə qadınların bəzi haqlarını tanıdır ki, onlara işarə edək...

Quran bizlərə həm kişilərdən və həm də qadınlardan örnəklər təqdim edir. Belə ki, buyurur: “Və bu kitabda İbrahimi xatırla ki, o, çox doğruçu və (Allahın) peyğəmbər(i) idi”. (“Məryəm” 41). Quran başqa yerdə isə Asyanı nümunə kimi təqdim edir və buyurur: “Və Allah iman gətirən kəslər üçün Fironun zövcəsini məsəl çəkdi; o zaman o, demişdi: «Ey Rəbbim, mənim üçün Öz yanında (Öz cəlal və rəhmətinin yaxınlığında) – cənnətdə – bir ev tik! Mənə Fironun və onun əməlidən nicat ver, mənə zalım qövmədən (onun sarayındakılardan və millətindən) qurtar”. (“Təhrim” 11).

Həqiqətdə qadınla kişi iki ulduzdurlar ki, öz orbitləri ətrafında fırlanırlar. “Nə Günəş (öz təbii hərəkət sistemində bu) Aya (və özünün başqa aylarına, yəni başqa peyklərə) çatmaz, nə də gecə gündüzdən irəli keçməz”. (“Yasin” 40).

Quran bizlərə qadınların bəzi haqlarını tanıdır ki, onlara işarə edək.

1. Həyat. Quran buyurur: “Diri ikən torpağa gömülmüş hər bir adam (cahiliyyət dövründə diri-diri basdırılmış qızlar, tarix boyunca diri-diri basdırılmış insanlar və günahsız ikən zindəndə ölənlər) barəsində soruşulacağı zaman. «Hansı günaha görə öldürüldülər?»(Onların qatillərindən: «Bunlar hansı günaha görə öldürüldülər?»- deyər soruşular). (“Təkvir” 8-9). Yəni, hətta kafirin qızını belə heç kəsən həyatına son qoymağa haqqı yoxdur.

2. Təhsil. Dinimizin nəzərinə görə, qadınlar da kişilər kimi təhsil almalıdır.

3. Abır. Qadınla kişinin abırı mühüm məsələdir. Ancaq Allah Təala qadınların hesabını ayrıca çəkir və buyurur: “Həqiqətən iffətli, (günahdan) xəbərsiz, imanlı qadınlara zina isnad verən kəslər dünyada və axirətdə lənətlənmişlər və onlar üçün böyük bir əzab vardır”. (“Nur” 23).

4. Nəzarət. Qurani-Kərim buyurur: “Mömin kişilər və möminə qadınlar bir-birlərinin dost, yardımçı və başçılarıdır. (Bir-birlərinə ağıl və şəriət baxımından) yaxşı (hesab edilən) iş görməyi əmr edir və (ağıl və şəriət baxımından) pis (sayılan) işdən çəkindirirlər, namaz qılır, zəkat verir və Allah və Onun Peyğəmbərinə itaət edirlər”. (“Tövbə” 71).

5. Tarixdə əziz tutulmuşdur. “(Ya Muhəmməd!) Bu kitabda Məryəmi, onun (Beytul-Müqəddəs və ya öz evinin) şərq(in)

dəki bir məkanda öz adamlarından bir kənara çəkildiyi zamanı yada sal”. (“Məryəm” 16).

6. Nümunə olmaq. Fironun həyat yoldaşı kimi. Quran buyurur: “Və Allah iman gətirən kəslər üçün Fironun zövcəsini məsəl çəkdi; o zaman o demişdi: «Ey Rəbbim, mənim üçün Öz yanında (Öz cəlal və rəhmətinin yaxınlığında) – cənnətdə – bir ev tik! Mənə Fironun və onun əməlidən nicat ver, mənə zalım qövmədən (onun sarayındakılardan və millətindən) qurtar!»”. (“Təhrim” 11).

7. Şəxsiyyət. Heç kəs qadını məsxərə etməməlidir. “Ey iman gətirənlər! Heç vaxt (siz kişilərdən) bir dəstə digər bir dəstəni lağa qoymasın”. (“Hucurat” 11).

8. Məskən. Quran buyurur: “Onları (təlaq verilmiş qadınları) imkanınız daxilində öz yaşadığınız yerdə sakin edin. (Yaşayışı) onlar üçün sıxıntılı etmək (və onları getməyə məcbur etmək) üçün onlara (məskən, xərc və s. cəhətdən) zərər vurmayın”. (“Təlaq” 6).

9. Azadlıq. Quran buyurur ki, əgər həyat yoldaşınla yola gedə bilmirsənsə, onun təlaqını ver. “(Kişinin arvadı yenidən özünə qaytarmaq haqqına malik olduğu ric'i) təlaq iki dəfədir. Beləliklə (hər dəfə iddə müddətində qayıdaraq onu) yaxşıqla saxlamaq və ya (qayıtmayıb onu) xoşluqla buraxmaq (kişinin öhdəsinədir)”. (“Bəqərə” 229).

10. Xərcini vermək. Quran buyurur: “(Mal-dövlət cəhətindən) zəngin olan kimsə (zövcəsi və övladı üçün) öz var-dövlətinə görə xərcləsin və ruzisi az olan kimsə Allahın ona verdiyindən xərcləsin”. (“Təlaq” 7).

11. Mehriyyə. “Və qadınların mehriyyələrini onlara könül xoşluğu ilə və bir hədiyyə kimi verin (hərçənd ki, bu, sizin boy-nunuzda bir vacib, onlar üçün isə ilahi bir bəxşışdir)”. (“Nisa” 4).

Allah Təala müsəlman ümmətini Peyğəmbər (s) və Əhli-Beytinin (ə) yolunda sabitqədəm etsin.

DÜNYA – AXİRƏTİN TARLASIDIR.

Bəs yaxşı məhsul yığmaq üçün nə etmək lazımdır?

Dünya – axirətin tarlasıdır. Bəs tarlanın nə xüsusiyyəti olur? Tarla elə bir yerdir ki, bir fəsildə onu əkir və başqa bir fəsildə məhsul götürürlər. Bir zamanda əkirlər və başqa bir zamanda məhsul yığırlar.

İş görmək – dünyada, məhsul yığmaq – axirətdədir. Toxum əgər sağlam olarsa, məhsulu da yaxşı olar. Sağlam əməl ancaq Qiyamətdə qalıcı olur. Bəziləri ola bilsin ki, gün ərzində 16 saat iş görsünlər, lakin Quran buyurur ki, bu qədər can qoymaqlarına baxmayaraq, cəhənnəmlidirlər.

Əkinçi əgər sağlam toxuma görə səy göstərsə, yaxşı nəticə əldə edər. “Onlar (əbəs yerə) səy edənlər, zəhmətə düşənlərdir. (Onların dünyəvi əməlləri axirət əzab-əziyyətinə səbəb olar). Yaxud da axirət əzabının içərisində əziyyət çəkənlərdir”. (Ğaşiyə” 3). Niyə? Çünki toxumu sağlam deyildir, niyyəti Allah deyildir. Bu dünyada o toxum yaxşı nəticə verir ki, sağlam və xalis olsun.

O toxum meyvə verər ki, sağlam olsun. Bəzi insanlar çox iş görürlər və biz onlara deyirik ki, gördüyünüz bu iş düzgün deyildir. Deyərlər: “Yox, bu işi sevirəm”. Deyirik ki, ayəmiz vardır. Deyərlər: “Bilmirik. Bizim belə şeylərə inancımız yoxdur. Bunları qəbul etmirik”.

Bəs kimin üçün çalışırınsınız? Əkin gərək tarlaya uyğun olsun. Bu gün toxum gizlənəcəkdir, sabah isə baş qaldıracaqdır. Bizim əməllərimiz də belədir. Bu gün gizlidir, sabah axirətdə baş qaldıracaqdır. “Onlar (dünyada) etdiklərini (əməllərinin hesabını, əməl zamanı çəkilməmiş şəklini, axirət cəzasını, həmin əməllərin öz cism və ruhlarına təsirlərini və onların həmin aləmdəki

təcəssümünü) hazır görəcəklər. Sənin Rəbbin heç kəsə zülm etməyəcəkdir”. (“Kəhf” 49).

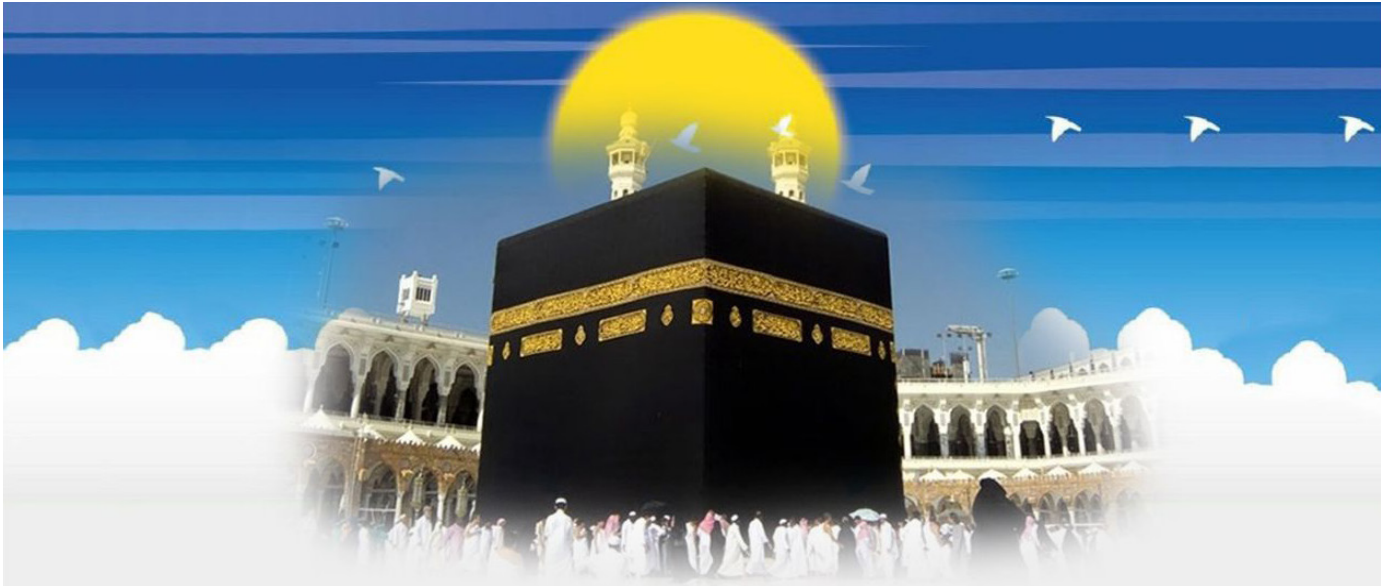
İnsanın əməli axirətdə təcəssüm edəcəkdir. Adətən bir şeyi əkən zaman suyun, günəşin, torpağın təsiri çoxdur. Dünyada da belədir. Yoxsul və ya zəngin zamanı gördüyün əməl, minnətli və minnətsiz gördüyün əməl.

Yumşaq torpaqda əkin əkmək faydalıdır. Daşın üzərində heç bir toxum cücərməz. Ona görə də əkinçi gərək toxumu yumşaq torpağa əksin. O kəslərin ki, ürəkləri qəsavət bağlayıb, əməlləri qəbul olmaz. Onlar daş kimidirlər. Quran buyurur: “Sonra, onun (mücüzələrin)ardınca sizin qəlbləriniz sərtləşdi, daş parçaları kimi və ya ondan da bərk oldu. Çünki (Musanın daşı və bulaqların daşları kimi)bəzi daşlar var ki, onlardan çaylar qaynayır, bəziləri parçalanır və içindən su sızır və bəziləri Allahın (yaradarkən təbiətlərində qoyduğu) qorxusundan(dağlardan) tökülür. (Varlıqların Allahın iradəsindən təsirlənmələri onların fitri qorxu və itaətləridir. Məqsəd budur ki, daşlar təsirlənir, amma onların qəlblərində Allahın iradəsinə təslim halı gözə çarpmır). Allah sizin etdiklərinizdən xəbərsiz deyildir”. (“Bəqərə” 74).

Əkin sahəsinə qulluq etmək lazımdır. Əməllər də o cürdür, gərək xalis olması üçün səy göstərəsən. Bəzən əməlin əvvəli xalis olur, lakin sonradan qüruru ona qalib gəlir, təkəbbür edir. Bəzən bir əməlin əvvəli də, ortası da Allah üçün olar, sonra elə bir günah edər ki, onu məhv edər.

Əkinçi üçün də elədir, həm əker və həm də ona qulluq edər. Tarlada əgər bitkinin kökü olmazsa, aradan gedər. Əməl də elədir. O əməl ki, xalis deyildir, heç bir kökü yoxdur, o, aradan gedər. Bu əməl heç bir nəticə verməz. Ona görə də hələ ki, fürsət var, əməlimizin xalis olması üçün səy göstərək.

(Tebyan/Deyərler)

QURANDA HZ. İBRAHİMİN (Ə) İMAM TƏYİN OLUNMASININ MƏNASI

Hə. İbrahimə verilən imamlığın, iki mənası var: Bir lüğətdə, bir də termin kimi mənası var. İmamın lüğəvi mənası, “öndər”dir. Yəni “izlənən”, “ardınca gedilən”. “İmam” kəlməsi müxtəlif yerlərdə ayrı-ayrı mənalara da ifadə edir. Məsələn, bəzən “imam cümə”yə, “imam camaat”a iqtida olduğu üçün imam deyilir. Hər işin öndəri, rəhbəri lüğət baxımından imam adlanır. Bu mənada, nəbi də imamdır, peyğəmbər də imamdır. Çünki ümmətin rəhbəri və öndəridir. Bu mənada bir qrupun başçısı da imamdır. Bəzi alimləri, bir sıra şəxsiyyətləri də tarixdə “imam” adlandırlar, əslində bu lüğəvi mənasında işlənilir.

Bir də, imamın terminaloji mənası vardır. Quranda imam müxtəlif məqamlarda işlənilir.

Quranda müqəddəs kitab haqqında imam kəlməsi işlənilir. Yəhudi qövminə öndər və qabaqcıl şəriət olan Tövratı işarə edilir və buyrulur:

“Bundan qabaq Musanın kitabı onlara rəhbər və rəhmət idi.” (Əhqaf, 12; Hud, 17)

Tövrət “imam” (rəhbər) adlanır. Təbii ki, bu imam sözünün lüğəvi mənasında işlənməmişdir. Çünki insanlar Tövratı öndər bilərək onu özlərinə həyat rəhbəri seçməli idilər. Ona uyğun yaşamalması idilər. Bu bir növ imam deməkdir.

Qurani-Kərim müqəddəs kitaba arxa çevirənlər haqda söhbət açmışdır. Müqəddəs kitaba riayət etməyənləri, onu istədikləri kimi yozanlar və məna verənləri tənqid etmişdir. Bir halda ki, müqəddəs kitab onlara yön verməli olduğu halda, onların müqəddəs kitabı yanlış mənalandıraraq yönləndirməsini sərt pisləmişdir.

(Ey müsəlmanlar!) Onlardan (kitab əhlindən) bir zümrə də vardır ki, siz onların oxuduqlarını (Tövratdan) hesab edəsiniz deyər, kitab oxuyan zaman dillərini (qəsdən) o tərəf-bu tərəfə ayırlar (bükürlər). Halbuki onların bu oxuduqları kitabdan (Tövratdan) deyildir. Onlar isə:

“Bunlar Allah tərəfindəndir”, - dedilər. Bunlar isə heç də Allah tərəfindən deyildir. Söylədikləri Allah dərgahından olmadığı halda, “Bu, Allah dərgahındandır”, - deyirlər. Onlar bilə-bilə Allaha qarşı yalan söyləyirlər.

Bu Qurani-Kərimi öz şəxsi istəklərinə və hədəflərinə uyğun olaraq təfsir edənlərə də aiddir. Bununla da, belə insanlar, Tövratı yaxud Qurani deyil, öz istək və pis əməllərini imam və öndər seçmişdir. Deməli Quran və Tövrət imam olmalı olduğu halda, onlar müqəddəs kitablara arxa çevirərək öz mənfəətlərini izləmiş və öndər seçmişdir.

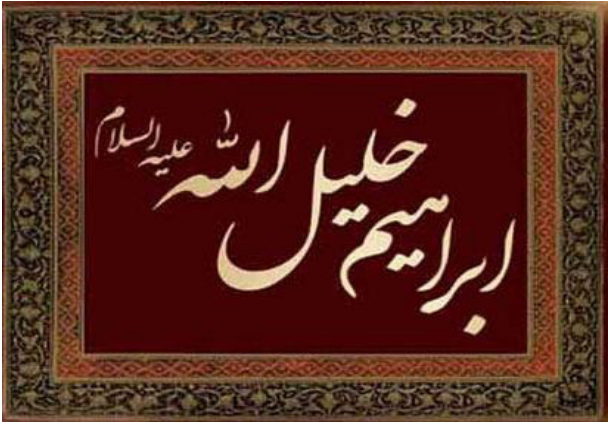
İkincisi, Quran bir sıra kitablar üçün də imam terminini işlədib. Qurani-kərimin ayələrində imam kəlməsi “lövh-məhfuz” mənasında da işlədilmişdir:

“Hər bir şeyi aşkar imamda – (lövh-məhfuzda) sayıb hesabladıq!” (Yasin, 12)

Ayədə buyrulur ki, Lövh-məhfuzda insanın bütün həyatı haqda məlumat vardır. Arada səbəb-nəticə bağlılığı olmasa da, bir növ sanki insan həyatı o yazıları təqib edir. Bu da bir növ imam-öndər mənası daşıyır.

Quranda insanlar haqda da imam ibarəti işlədilib. İstər müsbət əməlli insanlar, istərsə də mənfəi əməlli insanlar barəsində bu kəlimə işlənilir. Bu ayələrə diqqət edək:

Saleh peyğəmbərlər Quranda imam adlanıb:

“Biz onları öz əmrimizlə (camaatı) doğru yola yönəldən imamlar və qabaqcıllar təyin etdik!” (Ənbiya, 73.)

Yaxud pis əməlli küfr başçıları haqda da imam kəlməsi işlədilib. Quranda, küfr imamları ilə döyüşün. Burda imam mənfi mənada işlənir.

“Belə isə küfr rəhbərləri ilə döyüşün!” (Tövbə, 12)

Həmçinin, Quranda bu kəlimə həm `hidayət, həm də zəlalət imamlarına - rəhbərlərinə işarə olunur və buyrulur:

“O gün (qiyamətdə) bütün insanları öz imamları (ardınca getdikləri rəhbərləri) ilə birlikdə (hüzurumuza) çağıracağıq.” (İsra, 71)

Bu ayə sübutdur ki, hər insanın imamı vardır. Hər zaman Allah tərəfindən bir pak imam olmalıdır. Burda imam insan mənasında işlənib. Qeyd edək ki, Qurankərimdə “imam” sözü müxtəlif mənalarda on iki dəfə işlədilmişdir. Biz sadəcə bəzilərinə işarə etdik.

Allah-təala Həzrət İbrahimə (ə) buyurur: “Səni insanlara imam təyin etdim!” Burada “imam”dan məqsəd nədir? Bəzi alimlər deyirlər ki, məqsəd Hz. İbrahimi (ə) nəbi (peyğəmbər) təyin etməkdir. Yəni Allahın bu kəlmədəki məqsədi belədir: “Mən səni imtahana çəkdim, indi səni nəbi təyin edirəm”. Onların fikrinə görə, imamdən məqsəd burda lüğəvi mənadır. Lüğətdə imam, yəni öndər və rəhbər, peyğəmbər də lüğəvi baxımdan bir növ imamdır. Beləliklə, onların nəzərinə əsasən Allah-təala sınağa çəkildən sonra İbrahimi lüğəvi mənada “imam-öndər” yəni peyğəmbər seçmişdir.

Əslində bu düzgün nəzəriyyə deyildir. Çünki sınağa çəkilən zaman, artıq Hz. İbrahim (ə) peyğəmbər idi. O, peyğəmbər olduğu halda imtahana çəkildi. Hz. İbrahim (ə) peyğəmbər olduğu halda, onu imtahan edib və yenidən peyğəmbər etməyin mənası yoxdur. Deməli, burada imam təyin etməkdən məqsəd nəbi və peyğəmbər məqamına seçmək ola bilməz. Burada imam xüsusi bir mənada işlənir.

Dr. Məhəmməd Baqir Saivər

İnsanlar toplum olaraq millət, vətəndaş, ümmət və sair bu kimi qisimlərə bölünür. Bunların içində ümmət məfhumu (anlayışı) əhatə baxımından daha genişdir. Ümmət anlayışı bir dini istilah olaraq, eyni əqidədə, eyni dini etiqada mənsub olan topluma deyilir. Məsələn İslam ümməti. Bura təriqət və məzhəbindən aslı olmayaraq bütün müsəlmanlar daxildir.

Hazırda yer üzündə səmavi və qeyri səmavi olaraq çox-lu dinlər vardır. Səmavi dinlər Allah Təala tərəfindən göndərilmişlər, qeyri səmavi dinlər isə, idoloji-fəlsəfi məktəb olaraq insanlar tərəfindən tərtib edilmişdir.

Allah Təala tərəfindən zaman-zaman yer üzü əhli üçün müxtəlif səhifələr və kitablar nazil olub. Sonuncu din olaraq İslam dini ilə bu nazilolmanı xətm etmiş və bəşər üçün, ona kifayət edəcək bir din olaraq, İslamı bəyənib seçmişdir:

“Bu gün dininizi sizin üçün kamil etdim, sizə olan nemətimi tamamladım və sizin üçün din olaraq İslamı bəyənib seçdim” (Maidə-3).

Digər bir ayədə isə Allah Təala bu dinə üz tutanları, dini yaşayanları, Allaha inanları, dini qoruyanları və insanları Allahın yoluna dəvət edənləri belə vəsf edir:

Siz insanlar üçün ortaya çıxarılmış ən yaxşı ümmətsiniz (onlara) yaxşı işlər görməyi əmr edir, pis əməlləri qadağan edir və Allaha inanırsınız (Ali-İmran- 110).

Rəbbimiz bu ayə ilə bir neçə mətləbi bəyan etmiş, yaxşılığın və üstünlüyün meyarını bəyan etmişdir. Mətləblərə diqqət edək:

1-İnsan: Hamımızın insan olması, yaradılışımızın bir olması, arzu və hisslərimizin bir olması

2-Ortaya çıxarılmamız: Yəni yaradılmamız. Hamımız yaradılmışıq, demək yaradanımız var, Yaradan yaratmış və hədəflə yaratmışdır. Çünki heçbir şey hədəfsiz yaradılmır

3-Ümmət olmağımız: Eyni dini düşüncəyə, Vahid Allaha pərəstiş etməmiş

4-Yaxşı: Demək yaxşı varsa onun müqabili pis də var. Bu anlamlar varsa bunların meyarı da vardır.

5-Yaxşılığa dəvət və pisləkdən çəkəndirmə: Bu Allah Təalanın bəyəndiyi və bizə dəyər qazandıran işlərdəndir. Bu çox önəmli bir məsələdir ki, bəzə dəyər qazandırır. Çünki bu əməllə həm özümüz, həm də çəkəndirdiklərimiz islah olur. İnsan islah olduqca dəyər qazanır. Yəni insanın Allah yanında dəyəri onun islah olaraq Allaha “yaxınlaşması” qədərdir.

6- Nəticədə bütün bunlar bir nöqtədə düynələnir: Allaha imanda.

Allah Təalanın kitabında ən yaxşı camaat, ən yaxşı millət, ən yaxşı ümmət Allaha iman gətirib yaxşı iş görən, pisləklərdən çəkinib, başqalarını da bu pisləklərdən çəkəndirən ümmətdir.

الاستدراج

İstidrac nədir?

Bildiyimiz kimi Allahın yaratdığı bütün varlıqlar içərisindən ən üstün və şərəfətli insandır. Allah insanı yer üzündə öz xəlifəsi olaraq yaratdı. Quran ayələri və məsumların (ə) hədislərinə əsasən, insan Allah qarşısında layiqli bəndə olarsa, hətta mələklərdən belə üstün ola bilər. Yəni Allah insana verdiyi qabiliyyət və bacarığı, digər varlıqlara verməyib. Buna görə də Allah insanların həmin ali dərəcəyə nail olmaları üçün 124 min peyğəmbər (ə) və müqəddəs kitablar göndərib. Peyğəmbərlər (ə) də öz növbəsində insanların uca və mənəvi məqamlara yetişmələri üçün, onların təlim və tərbiyəsi ilə məşğul olublar.

Bütün ilahi dinlərdə insanın kamala çatması üçün çox sayda təlim-tərbiyə yolları bəyan edilmişdir. İslam dini qiyamət gününə qədər bütün insanlar üçün sonuncu və ilahi din olduğu üçün, bu dinin qayda-qanunları, digər dinlər ilə müqayisədə daha kamil, geniş və əhatəlidir.

Əgər insan Allah qatında şərəfətli bir insana çevrilib, dünya və əbədi olan axirət aləmində xoşbəxtliyə nail olmaq istəsə, islam dininin qayda-qanunlarına riayət etməlidir. Çünki əgər islamın göstərişlərinə əməl olunmasa, Allahın insan üçün nəzərdə tutduğu ali məqama nail olmaq mümkünsüz olar.

Qeyd etdik ki, islam dini insanın Allaha layiqli bəndə və kamil insan olması üçün, çox sayda öyüdnəsihətlər, gözəl davranış qaydaları, vacib və ya haram olan işlərdən kifayət qədər xəbər verib. Məsələn üçün islamda gündə beş vacib namaz var. Və ya bu dində ilin bir ayında oruc tutmağı vacib buyurulur.

Amma bəzi hallarda insan namaz qılıb, oruc tutsa belə, islamın digər gözəl davranışlarını tərək edir və ya bəyənilməyən rəftarlara tərək üz tutur. Belə olduqda isə, nəticə etibarı ilə özü də bilmədən qəflətə uğrayır. Qəflətə uğradığı üçün də öz yaşayışında Allahı sadəcə dildə və zahirdəki quru və ruhsuz ibadəti ilə xatırlada bilər. İnsan belə davam etdikcə, özünün yanlış davranışlar, bəyənilməyən hərəkətlər və hətta vərdiş halına çevrilmiş bir çox günahlarını görə bilmir. Əgər insan özünü bu vəziyyətə gətirərsə, Allah da onu öz başına buraxar və zaman keçdikcə günah bataqlığında daha da bataraq, özünün mənəvi həyatını bərhad etmiş olar.

Yazının əvvəlində də gördüyümüz kimi məqalənin adı istidracdır. İstidrac sözü ərəb köklü bir sözdür və lüğətdə hər hansı bir şeyə tərək təcrici olaraq yaxınlaşmaq mənasındadır.

Dini mətnlərdə isə istidrac sözü bir qədər geniş mənə ifadə edir. Belə ki, istidrac sözü insanın Allahın əzabına təcricən yaxınlaşması və özünün bu vəziyyətindən xəbərsiz olması anlamını daşıyır.

Həm quranda, həm də ki, Peyğəmbər (s) və məsum imamlar (ə) tərəfindən istidrac haqqında kifayət qədər məlumat verilib. Aşağıda istidracı aid olan bir quran ayəsi və bir neçə hədis ilə tanış olacağıq.

Allah quranda buyurur: Ayələrimizi yalan hesab edənləri haradan olduğunu özləri də bilmədən tədriclə məhvə yaxınlaşdıracağıq! (Əraf, 182).

Diqqət etsək, görərik ki, Allah ayədə “Tədrici əzabın gəlişi” haqqında danışıq.

İmam Sadiq (ə) buyurur: İstidrac budur ki, insan günah edir, amma buna baxmayaraq (günah etməyə davam edərək, tövbə etmədiyi halda) Allah yenə ona öz nemətlərini ardıcıl olaraq göndərir ki, insanın başı həmin nemətlərə qarışsın və işlətdiyi günahlara görə tövbə edə bilməsin.

Hədislərin birində isə belə nəql olunur ki, bir gün bir nəfər imam Sadiqə (ə) yaxınlaşıb, imama belə bir sual verir. Ey Allah Rəsulunun (s) övladı, səndən bir şey soruşmaq istəyirəm. İmam (ə) buyurdu: Soruş. Həmin şəxs dedi: Allahdan var-dövlət istədim, verdi. Övlad istədim, övlad da verdi. Daha sonra ev istədim, onu da verdi. İndi qorxum budur ki, bu qədər ardıcıl gələn nemətlərin səbəbi istidrac ola bilərmi? İmam (ə) ona belə cavab verdi: Sən öz əməllərinə bax. Əgər həmin nemətlərin şükrünü yerinə gətirirsənsə, deməli sən istidracı düçar olmamısan.

İstidrac mövzusunda aid olan ayə və hədislərdən belə nəticəyə gəlirik ki, əgər insan ona verilən nemətlər qarşısında Allaha şükr etmək yerinə, ardıcıl olaraq günah işlərə bulaşsın, həmin günahlardan tövbə etməsə, Allah da onu istidrac ilə cəzalandırır. Yəni Allah həmin şəxsə istədiyi nemətləri ardıcıl olaraq bəxş edər ki, hər gün günah bataqlığına daha dərinə düşsün və başı dünya malına qarışaraq, bu halından qəflətdə qalsın.

Bütün bunları nəzərə alaraq, bu nəticəyə gəlirik ki, insan Allahın verdiyi nemətlər qarşısında şükr etməlidir.

Əlbəttə bunu da unutmamalıyıq ki, şükr sadəcə dildə “Şükr edirəm” deməklə olmur. İslam təlimlərinə əsasən şükr üç növdür və həqiqi müsəlman Allah qarşısında şükrün hər üç növünü yerinə yetirməlidir. Şükrün birinci növü, dildə şükr etməkdən ibarətdir. Yəni ilk olaraq Allahın bizə verdiyi nemətlər qarşısında dilimizlə ona şükr etməliyik. Şükr etməyin ikinci növü isə, qəlbi və ya elmi şükr etməkdən ibarətdir. Şükrün bu növündən məqsəd budur ki, insan ona verilən nemətlərin mənbəyinin Allah olduğunu dərk və qəbul etməlidir. İnsan bilməlidir ki, sahib olduğu nemətlərin hamısının kökündə Allah dayanır və insanlar sadəcə olaraq bu nemətlərin nemət sahibinə çatmasında bir vasitədir. Əlbəttə bunu da yaddan çıxarmamalıyıq ki, Allah tərəfindən verilən nemətin bizə yetişməsində səbəb olan şəxslərə də təşəkkür etmək önəmlidir.

Şükrün sonuncu və ən önəmli olan növü isə, əməldə şükr etməkdən ibarətdir. Yəni insan verilən nemətlər qarşısında sadəcə olaraq dildə və qəlbə Allaha təşəkkür etmək ilə kifayətlənməməlidir. İnsan gərək Allahın vacib buyurduqları işləri layiqli şəkildə yerinə yetirsin və qadağan etdiyi əməllərdən də uzaq dursun.

Əgər insan şükrün hər üç növünə əməl etsə, istidrac bəlasından amanda qalar və bir çoxları kimi dünyaya başı qarışıb, əbədi olan axirət həyatını məhv etmiş olmazlar.

Hacı Elçin Əliyev

kimi xarakterizə edilir. Dünya ölkələrində, məsələn, Fransada informasiya-psixoloji təhlükəsizliyinin təmin edilməsinə dair qanun qəbul olunub. Qanuna görə, əgər fransız xalqının tarixinə, mədəniyyətinə, mənəviyyətinə, milli-mənəvi dəyərlərinə təsir edən hər hansı bir zərərli informasiya yayılırsa, ötürülürsə, dərhal onun qarşısı alınır

və bunu edənlər 3 ildən 5 ilədək cinayət məsuliyyətinə cəlb olunurlar. İnformasiyanın uşaqların psixologiyasına mənfi təsirlərinin də qarşısı alınmalıdır. Düşünürəm ki, uşaqların zərərli informasiya yerləşdirilən veb saytlara çıxışı olmamalıdır. Uşaqlar üçün təhlükəsiz internet problemi dünya ölkələrində ciddi yanaşılan məsələlərdən biri hesab edilir.

Yeri gəlmişkən burada sosial medianı da xüsusi vurğulamaq istəyirəm Facebook, Twitter, Instagram və Tinder sosial resurs saytlarının istifadəsi müasir ünsiyyət və əlaqə vasitələri hesab olunur. Bu saytların çoxsaylı faydalarına və müsbət təsirlərinə baxmayaraq, sosial media və sosial media saytlarının həyatımızda yeri ilə bağlı müzakirələr alovlandırıldı. Son beş il ərzində sosial mediadan həddindən artıq istifadənin sağlamlığa necə mənfi təsir göstərə biləcəyini qiymətləndirən tədqiqatlar çoxaldı. Sosial medianın istifadəsi narahatlıq, depressiya, təklük, diqqət çatışmazlığı hiperaktivliyi pozğunluğu və asılılıq da daxil olmaqla bir sıra psixoloji problemlərlə əlaqələndirilir.

Stress

İnsanlar gündəlik stress və sıxıntılardan uzaqlaşmaq üçün sosial mediadan istifadə edirlər. Ancaq aparılan araşdırmalar sosial medianın stressi azaltmaq əvəzinə, daha da artırdığını göstərir.

1800 nəfər üzərində aparılan bir tədqiqat, qadınların kişilərdən daha çox stressə düşdüyünü müəyyənləşdirib. İnsanların stresini paylaşdığı Twitter isə sosial media içərisində ən böyük stres mənbəyidir. Ən qəribəsi isə budur ki, qadınlar Twitter-dən istifadə etdikcə daha az stres

keçirirlər.

Kişilərin sosial media ilə münasibəti daha az olduğuna görə onlar eyni təsirə məruz qalmırlar. Araşdırmaçılara əsasən, ümumiyyətlə sosial mediadan istifadə stressi bir miqdar azaldır.

Əhval

2014-cü ildə avstriyalı alimlər, 20 dəqiqəlik Facebook istifadəsindən sonra, əhvalın pisləşdiyini müəyyənləşdiriblər. İnsanlar bunun səbəbini Facebook-u vaxt itkisi kimi dəyərləndirməyə bağlayırlar.

Başqa bir tədqiqat isə yaxşı və ya pis əhvalın şəxslər arasında sosial media vasitəsilə yayıla biləcəyini göstərir. Pis hava şəraiti neqativ paylaşımları bir faizə qədər artırır. Müsbət paylaşımların yayılma təsiri daha çox olur.

Narahatlıq

Tədqiqatçılar sosial medianın hərəkətə gətirdiyi narahatlıq, qərarlılıq, yuxu və diqqət kimi əlamətləri nəzərdən keçiriblər. Yeddi və daha artıq sayda sosial media platformasından istifadə edənlərin, heç və ya iki cür platformadan istifadə edənlərlə müqayisədə üç dəfə daha çox ümumi narahatlıq simptomlarına malik olduqları görülüb.

Ancaq sosial medianın narahatlığa hansı şəkildə səbəb olduğu bilinmir. Bu mövzuda daha çox araşdırmaya ehtiyac olduğu vurğulanır.

Depressiya

Bəzi araşdırmalar depressiya ilə sosial media istifadəsi arasında əlaqəni göstərsə də, sosial medianın yaxşı nəticə verəcək şəkildə istifadəsinin də mümkün olduğunu nümayiş etdirən tədqiqatlar da var.

700 tələbə üzərində aparılan iki araşdırmada aşağı əhval, dəyərsizlik hissi, ümitsizlik kimi depressiya əlamətlərinin sosial mediadakı qarşılıqlı təsirin keyfiyyəti ilə əlaqədar olduğu müəyyənləşib. Neqativ təsirdə olanlar daha çox depressiya əlamətləri göstəriblər.

Yuxu

İnsanların genetikası təkamül əsasında elə formalaşmış ki, gecələrin qaranlıq olmasına öyrəşmişik. Halbuki, artıq gecə və ya gündüz fərqi qoymadan, süni işıqdan istifadə edirik.

Araşdırmalar bunun orqanizmdəki yuxunu tənzimləyən melatonin hormonunun qarşısını aldığı, əl-xüsus smartfon və laptopların yaydığı mavi işığın daha çox zərər verdiyini göstərir.

Yəni yatmamışdan əvvəl yataqda Facebook və ya Twitter-ə daxil olmaq yuxu nizamını poza bilər.

Keçən il 18-30 yaş arası 1700 nəfər üzərində aparılan bir araşdırmada, yuxu pozuntusu ilə ekrandan yayılan mavi işıq arasında əlaqə olduğu, sosial media səhifələrində sərf edilən vaxtla yanaşı, bu səhifələrə tez-tez baxılmasının daha mənfi təsir göstərdiyi ortaya çıxıb.

Asılılıq

Bəzi araşdırmaçılar tweet atmağın qarşısını almağın siqaret və spirtli içkidən daha çətin olduğunu desələr də, mövcud ruhi sağlamlıq pozuntuları arasında sosial media asılılığına yer verilmir.

Sosial mediadan həddən artıq istifadə, münasibətlərdə problemlər, təhsildə uğursuzluq, internetdən kənar insanlarla əlaqədə olmamaq kimi problemlərə yol açır.

Özünəhörmət

Qadın və moda jurnallarındakı arıq və bəzəkli modellərin bir çox cavan qızların özünəhörmətini sarsıtdığı artıq uzun müddətdir ki, çoxlarına bəllidir. İndi isə onun yerini sosial media alıb.

Sağlamlıq

79 nəfər ilə aparılan bir araşdırmada, Facebook-a uzun vaxt sərf edənlərin sonradan özlərini pis hissi etdikləri görülüb.

Amma bir sıra araşdırmalar sosial medianın bəziləri üçün sağlamlıq artırıcı funksiya daşdığını göstərir. Emosional tarazsızlıq problemi olan insanlar paylaşmaları ilə duyğularını ifadə edərək yardım alma imkanlarını artırma bilirlər.

Sosial medianın sağlamlıq üzərindəki təsirləri mənfi olmaqla yanaşı, sosial baxımdan izolyasiyada olan insanların sağlamlığına da pis təsir etdiyi zənn edilir.

Həsəd

600 yetkin yaşlı insan üzərində aparılan bir araşdırmada, təxminən 200 nəfərin sosial medianın onlarda başda hirs olmaq üzrə mənfi duyğular yaratdığını və bunun həsəd hissindən qaynaqlandığını deyib.

Amma həsədin dağıdıcı bir duyğu olmadığı və insanları

daha çox cəhd göstərməyə həvəsləndirdiyinə inananlar da az deyil.

Yalnızlıq

19-32 yaş qrupuna aid 7 min nəfər üzərində aparılan bir tədqiqatda, sosial mediada çox vaxt keçirənlərin sosial izolyasiya yaşamaq ehtimalının ikiqat artıq olduğu ortaya çıxıb.

Sosial mediada keçirilən vaxt, üzbəüz münasibətin yerini ala bilir və insanların özlərini təcrid olunmuş kimi hiss etməsinə səbəb ola bilər.

Dostlarının daha ideal və xoşbəxt həyat sürdüyü hissənə qarılıan bir kəs, onlara həsəd aparacaq və içindəki sosial təcridi olduğundan daha artıq miqdarda görəcək.

Nəticə

Bir çox sahə üzrə qəti nəticələrə gəlmək üçün hələ ki, kifayət qədər məlumat mövcud deyil. Amma əldə olan məlumatlar, şəxsi xüsusiyyətlərinə və əvvəlki həyat şərtlərinə uyğun olaraq sosial medianın insanlara fərqli şəkildə təsir göstərdiyini ortaya qoyur.

Eynən yemək, qumar və müasir dövrün digər cəlbedici yanları kimi bəzi insanlara sosial mediadan həddən artıq istifadə etməmələrini məsləhət bilmək lazımdır. Lakin sosial medianın bütövlükdə pis bir şey olduğunu demək də yanlış olar. Çünki onun həyatımıza gətirdiyi müsbət tərəflər də çoxdur.

Bunlar mənim mediada zaman-zaman müşahidə etdiyim mənfiliklər idi. İnsanlarda psixoloji terror yaradan amillər idi. Mənfilikləri qeyd edərək müsbətlərə bir pəncərə açdım. Və əlbətdə ki, istisnalar müsbət olaraq həmişə istisnadır.

Yazıma Qurani-Kərimin Nəba Surəsinin ilk ayələri ilə başlamışdım. Əlbətdə ki, səbəbsiz deyil. Ayələrin tərcüməsi:

1. "Bir-birindən nə haqqında soruşurlar?
2. Böyük bir xəbər haqqında.
3. Elə bir xəbər ki, onun barəsində ixtilafdadırlar!"

Bütün dinlər, Peyğəmbərlər Allahdan böyük xəbər gətirənlər deyilmi? 3-cü ayədə Allah "elə bir xəbər ki, onun haqqında ixtilafdadırlar"- deyib bütün surə boyu, sonrakı ayələrdə həmin ixtilafı aradan qaldıran dəlillərdən danışır. Bu ayələr günümüzə mesaj, mediaya ölçü ola bilməzmi? Əlbətdə olmalı! Demək xəbərin xarakteristikası "doğruluq", "dəlil", "ixtilafa son qoymaq" dır. Çünki Allah Quranda bizlə bu üslubda danışır. Xəbərə, mediaya inanmaq üçün də bu meyarlar istifadə olunmalıdır. Yalnız bu zaman medianın psixologiyamızda qoyduğu mənfiliklər aradan gedər.

Elnarə Cəfərli

Gürcüstan Müsəlman Qadınları İcmasının üzvü

Ömür bizə verilmiş qısa müddətli bir zaman kəsidir. Çalışıb onu səmərəli və dəyərli keçirməyə cəhd etməliyik.

1. Elə dəyər kəsb etməyən xırda şeylərə həddindən artıq çox zaman sərf etmək.

Daha çox video oyunlar, televizor və internet. Daha çox yemək və daha çox əyləncə. Siyahını uzada bilərik. Həyatınıza ciddi bir nəzər salın. Vaxtınızın ən çoxunu harada keçirirsiniz? Bu sizə xeyir gətirirmi? Sizə yaxşı həyat vəd edirmi?

2. Çox şikayətlənirsiniz.

Siz öz işinizdən, müdirinizdən və ya həyat yoldaşınızdan çox şikayətlənirsiniz? Əgər bu şikayətlərlə heç nə dəyişmərsə onda etməyin. Neqativ enerji ilə ətrafınızı və özünüzü zəhərləyirsiniz. Sevmədikləriniz haqqında susun, sevdikləriniz haqqında danışın. Bir bunu test edin, tezliklə nəticəsini görə bilərsiniz.

3. Öz ağılnızı qidalandırmırsınız.

Su belə axmayanda və yenilənməyəndə iylənir. Eyni şey bizim ağılımızla da baş verir. Əgər biz yeni şeyləri öyrənmiriksə onun aktivliyindən söhbət gedə bilməz. Daim məşq edin və ayıq olun.

4. Daxilinizdə daim mənfi dialoq aparırsınız.

Özünü nəyi təlqin etsəniz onun də nəticəsini görə bilərsiniz. Fikirlərinizi və niyyətlərinizi nəzarət altında saxlayın. O zaman həyatın idarəsi sizin əlinizdə olacaq.

5. Heç bir ilham hiss etməirsiniz.

Heç nəyə marağınız yoxdur? Nə isə olmalıdır ki, siz onu etməkdən zövq alırsınız. Özünüz üçün bunu kəşf edin.

6. Özünüz üçün gələcəyi xəyal etməirsiniz.

Bəli, həyatda andan zövq almaq da var, amma bəzən də irəli baxmaq lazımdır. Əgər sizin bir məqsədiniz yoxdursa, onda axının sürüklədiyi qayıqdan fərqləniz olmaz.

7. Sizə lazım olmayan adamlarla daha çox vaxt keçirmək.

Dayanmadan heç bir irəliləyiş əldə edə bilməyəcəyiniz insanla münasibət qurmaq sizin öz yerinizdə saymağınıza səbəb olacaq. Xüsusi enerji əmən insanlar var ki, insanı tükəndirirlər. Onlar insanın həyatına daxil olaraq bütün vaxtını və enerjisini oğurlayar və əvəzində də heç nə verməzlər.

8. Siz telefondan çox asılısınız.

Bir anlıq düşünün öz sevimli "oyuncağına" nə qədər vaxt sərf edirsiniz? Əgər telefondan bir az aralı dursanız hansı münasibətiniz və ya probleminiz düzəlməz ya da korlanar? Sizə internetdən yazan dostlarınız sizə vaxtınızdan əzizdir? Siz vaxtınızı internetdəki dostlarınıza sərf edərkən, yaxında olan əzizlərinizi unudursunuz.

9. Siz pulu boş yerə xərcləyirsiniz.

"Mənə lazımdır" və ya "Bunsuz da yaşaya bilərəm" ifadələrinin arasında çox fərq var. Bəzi insanlar kreditlərdə can çürüdürlər ki, tək onların əlində (əynində) müasir modeldə (dəbdə) nəse görsünlər. Halbuki bizim yaşamaq üçün elə də çox şeyə ehtiyacımız yoxdur. Yeməyə yeməyimiz, içməyə suyumuz və yaşamağa damımız varsa bu kifayət etməlidir. Artıq olan hər şey bonusdur. O bonusu da özümüə niyə zülm edərək əldə edək ki?!...

10. Siz yuxu yatmırsınız.

Ən yaxşı yuxu sağlamlığın açarıdır. Əgər siz yuxusuzluq edərək səhərə qədər haralardasa avaralanmağı seçmişsinizsə, tezliklə bunun hesabını sağlamlığınızla ödəyəcəksiniz.

11. Öz bədəninizin halına qalmırsınız.

Əgər desək ki, sağlam qida və idman sağlamlıq üçün əhəmiyyətlidir yeni söz olmayacaq. Yadda saxlayın tənzimlənmiş qidalanma və fiziki hərəkətlər təkə artıq çəkinin deyil, həm də insanın psixoloji vəziyyətinin düzəlməsinə xidmət edir.

12. Öz rahatlığınızı pozmaq istəmirsiniz.

Öz həyatınızı yaxşılaşdırmaq üçün risk etmək istəmirsiniz? Amma yadda saxlayın dəli kimi riskənən, normal riskin arasında fərq var. Ağıllı risklər hərdən lazımdır.

13. Siz bəyənmediyiniz bir həyatı yaşayırsınız.

Siz həqiqətən xoşbəxtsiniz? Əgər belə deyilsə həyatınızı rəngləyin, həyatdan zövq alın. Bütün mümkün variantlardan istifadə edərək həyatınızı gözəl edin.

/milli.az/

AZ YEMƏK VƏ QƏNAƏT

Qurani-Kərimdə Allah-Təala buyurur:
“Yeyin-için, lakin israf etməyin! Allah israf edənləri sevməz” (Əraf, 31).

Rəvayət edirlər ki, keçmiş zamanlarda bir müsəlman alimlə xristian təbibin elmi mübahisəsi baş verir. Xristian təbib iddia edir ki, sizin dininizdə (yəni İslamda) tibb ilə bağlı heç bir tutarlı məlumat yoxdur. Müsəlman alim etiraz edərək cavab verir: “Əksinə, bütün tibb elminin xülasəsi Qurani-Kərimin bir ayəsində cəmləşib”. Xristian həkim hansı ayədən söhbət getdiyini soruşanda müsəlman alim yuxarıdakı ayəni oxuyur. Ayəni eşidən xristian heyrət içində deyir: “Doğru deyirsiniz, bütün tibb elminin xülasəsi bu kiçik ayədə öz əksini tapıb”.

İslam müqəddəsləri az yeməyin faydalarını və çox yeməyin ziyanlarını dönə-dönə öz kəlamlarında vurğulamışlar. Peyğəmbərimiz (s) buyurmuşdur ki, “dərmanların anası az yeməkdir”. Az yemək möminə yaraşan sifətdir, Allahın bəyəndiyi davranışdır. Hədislərdə buyurulur ki, əksinə, çox yemək qəlbi daşlaşdırır, insanı mərhəmətsiz və zalım edər.

Hər bir məsələdə olduğu kimi, yemək məsələsində də ifrat və təfritdən çəkinmək lazımdır. İnsan acmamış süfrə arxasına oturmamalı, amma tam doymadan süfrədən qalxmalıdır. Ehtiyacdən az yemək insanda zəiflik yaradar, gündəlik həyatı normal yaşamağa, o cümlədən, ibadət etməyə bədəndə qüvvə olmaz. Ehtiyacdən çox yemək isə, əksinə, ağırlıq yaradar, bunun nəticəsində yenə bədənin fəaliyyəti çətinləşər, ibadətdə tənbellik meydana çıxar.

İmam Əli ibn Əbutalib (ə) buyurmuşdur: “Hər cür nöqsandan uzaq olan Allah öz bəndəsini islah etmək istəsə, ona az danışmağı, az yeməyi və az yatmağı ilham edər”

Az yeməklə yanaşı, sadə yemək süfrəsi də dinimizdə tövsiyə edilir.

Həzrət Mühəmməd Peyğəmbər (s) heç zaman iki cür yemək yəməzdi. Ümumiyyətlə, o həzrətin süfrəsi çox sadə olardı. Müqəddəslərimiz yemək deyərkən, bizim başa düşdüyümüz xörəkləri nəzərdə tutmurdu. Peyğəmbərin yeməyi çox zaman ya südlə çörək, ya da sirkə ilə çörək olardı, hətta bu iki yeməyi də eyni zamanda öz süfrəsinə qoymazdı. Rəngarəng, dəbdəbəli yeməklər israf kimi qəbul edilir. İmam Əli (ə) buyururdu ki, yemək xatirinə yaşama, yaşamaq xatirinə ye. Yəni yeməyi öz həyatının məqsədi etmə, səni ayaq üstə saxlamaq, gündəlik fəaliyyətin üçün bədəninə qüvvə yaratmaq məqsədi ilə qidalan.

Ariflərin tövsiyələrində də az və sadə yeməklə bağlı fikirlərə tez-tez rast gəlirik. Məşhur arif Mirzə Cavad Məliki Təbrizi öz ustadı Molla Hüseynqulu Həmədaniyə istinadən yazırdı ki, insan gərək gündə iki dəfədən artıq yeməsin və bu iki yeməyin arasındakı vaxtda da heç bir qida qəbul etməsin. Yemək istəsə, gərək acandan bir saat sonra yesin, o qədər yesin ki, tam doymasın. Ət xörəyindən az istifadə etmək, gün ərzində iki dəfə ət yeməkdən çəkinmək lazımdır.

XIX əsrdə şiə dünyasının ən məşhur mərcəyi-təqlidi olmuş Şeyx Ənsari çox sadə, zahidənə həyat tərzini sürərdi

Onun təqvası barədə mənbələrdə onlarla ibrətli hekayə qeyd edilmişdir.

Şeyx Ənsarinin təhsil illərində bir tələbə dostu vardı. Onlar həmbəhs idilər, yəni dərstdə verilən tapşırıqları birlikdə yerinə yetirir, elmi mübahisə tələb olunan yerlərdə tərəf müqabili kimi çıxış edirdilər. O zaman tələbələrin dolanışığı çox ağır idi, əksər tələbələr yarıac-yarıtox dolanırdı. Bir gün Şeyx Ənsari ilə dostu əllərində olan pulu üst-üstə qoyub bir çörək almağa bəs edəcək məbləğ düzəldirlər. Şeyx dostundan xahiş edir ki, bazara gedib bir çörək alsın. Tələbə bazara yollanır, az sonra bir çörək və bir az doşabla qayıdır. Ənsari təəccüblə soruşur: “Pulumuz yalnız çörəyə çatırdı. Doşabı hansı pulla almısan?” Tələbə dostu cavab verir: “Çörəyi öz pulumuzla aldım, doşabı isə dükançıdan nisyə almışam”. Şeyx Ənsari söyləyir: “Mən o doşabdan yeməyəcəyəm. Çünki bilmirəm ki, onun pulunu qaytarana kimi Allah mənə ömür verəcək ya yox”. Beləcə, Şeyx Ənsari həmin gün yalnız çörəklə kifayətlənir, dostu isə çörəyi doşabla yeyir.

Hadisənin üstündən illər ötüb keçir. Şeyx Mürtəza Ənsari öz dövrünün ən qüdrətli müctəhidinə çevrilir. Cəfəri müsəlmanların mütləq əksəriyyəti ona təqlid edirdi. Amma həmin sadəlik və qənaət öz yerində idi. Bir gün Ənsari keçmiş tələbə dostu ilə rastlaşır. Həmin tələbə indi orta səviyyəli bir alim idi. O, Şeyx Ənsaridən soruşur: “Biz dərstdə həmbəhs idik, eyni dərsi oxuyurduq, bəs necə oldu ki, mən adi alim oldum, sən isə mərcəyi-təqlid oldun?” Şeyx Ənsari cavab verir: “Səbəb odur ki, mən həmin gün nisyə doşabdan yemədim, sən isə yedin”.

Mənbə: islam.az

ELMİN TƏRƏQQİSİ QURANIN ASTRONOMİK AYƏLƏRİNƏ XƏLƏL YETİRMİR

Universitet ustadı Sədullah Nəsiri Qiydari “Quranda astrologiya” toplantısında Qurandakı astroloji ayələrlə bağlı bəzi məqamları açıqlayıb ki, bunları aşağıda oxuyacaqsınız:

Astrofizika və astronomiya mənim tədqiqat sahəmdir. Bu sahədə Quranda iki yüzə yaxın ayə var ki, bunlar astronomik ayələrdir. Bu ayələr təxminən 1400 il əvvəl İslam Peyğəmbərinə (s) nazil olmuşdur. Bu ayələr astronomların elmi işlərinin əsasını geosentrikliyin təşkil etdiyi astronomik dövrdə nazil olmuşdur. Bütün tədqiqatçılar Yer in kainatın mərkəzi olduğuna inanırdılar. Sonralar anladılar ki, yer günəşin ətrafında fırlanır.

Mənim təəssüratım belədir ki, bu iki yüz ayənin heç biri astrofizikaya və yeni tapıntılara zidd deyil. Nəzəri və müşahidə baxımından astronomiya çox inkişaf etmişdir. Bu tərəqqi ilə yer in kainatın mərkəzi olduğu düşünülüyü dövrdə nazil olmuş ayələr zərrə qədər də xələl görməmişdir. Əgər o dövrdə Peyğəmbərin (s) günün astronomiyasından məlumatı olsaydı, astronomik ayələr geosentrik quruluş əsasında yazılmalı idi. O həzrət məktəbə getməyib və təhsil almamışdır. Astronomik ayələr bugünkü tapıntılarla ziddiyyət təşkil etmir. Ona görə də belə nəticəyə gəlirik ki, bu ayələr İslam Peyğəmbərinə (s) nazil olan ilahi vəhyələrdir.

Qurandakı bəzi astronomik ayələri

Bu ayələrdən biri də “Yunis” surəsinin 5-ci ayəsidir ki, burada Allah-taala buyurur: “Günəşi işıqlı (parlaq), ayı nurlu edən, illərin sayını və hesabı biləsiniz deyə, ay üçün mənzillər müəyyən edən məhz Odur. Allah bunları ancaq haqq olaraq yaratdı. O, ayələrini anlayıb bilən bir tayfa üçün belə müfəssəl izah edər!”

“Ziya” özündən işıq saçan çiraq kimi bir cisimdir. Quranda bir yerdə deyilir ki, günəş çiraq kimidir. Bu, səhv deyil, çünki lampa bir növ enerjini, məsələn, nefti

başqa bir enerjiyə çevirir. Günəş də eyni şeyi edir.

“Rəd” surəsinin ikinci ayəsində belə buyrulur: “Gördüyünüz göyləri dirəksiz olaraq yüksəldən, sonra ərşi yaradıb hökmü altına alan (ərs üzərində bərqərar olan), müəyyən vaxta (dünyanın axırına-qiyamətə) qədər (səmada) dolanan Günəşi və Ayı ram edən, bütün işləri yoluna qoyan, ayələri müfəssəl izah edən məhz Allahdır. (Bütün bu dəlillərdən sonra) Rəbbinizlə qarşılaşacağınıza (qiyamət günü dirilib haqq-hesab üçün hüsurunda duracağınıza), bəlkə, inanasınız!”

Bu gün biz bilirik ki, bu səma, səma cisimləri və milyardlarla qalaktikalar görünməyən sütunlar tərəfindən tutulur. Bu sütunlar ulduzların dayandığı, bizim görə bilmədiyimiz cazibə qüvvəsidir. Əgər yer və planetlər günəşin ətrafında fırlanırsa, bu cazibə qüvvəsi sayəsindədir. Buna görə də 1400 il əvvəl dəqiq və gözəl elmi ifadə var idi.

Bu gün kosmologiyada kainatın genişləndiyini bilirik. Bu məsələ Quranda kainatın daim genişləndiyi dəqiq şəkildə bildirilmişdir. 1929-cu ildə, yəni yüz ildən az əvvəl astronomlar bu məsələyə diqqət yetirdilər. Halbuki bu, Qurani-Kərimdə 1400 il əvvəl qeyd olunan məsələdir.

Qurani-Kərimin başqa bir ayəsində buyrulur: “Göyü kitab səhifəsi kimi büküb qatlayacağımız günü (qiyamət gününü) yadınıza salın. (O gün insanları) ilk dəfə (yoxdan) yaratdığımız kimi qaytarıb (dirildib) əvvəlki halına salırıq. Biz yerinə yetirməli olduğumuz vədi mütləq yerinə yetirəcəyik. (Biz qiyamət günü sizi dirildib lütüryan vəziyyətdə məşərə gətirməyi vəd etmişdik. Biz onu mütləq edəcəyik)” (Ənbiya, 104). Burada deyilir ki, bir gün kainatı daraldıb ilk gündə yaratdığımız nöqtəyə çatdıracağıq.

Ona görə də elmi baxımdan Qurandakı astroloji ayələrinə nəzər sala bilirik. Həm müsəlman, həm də qeyri-müsəlman tədqiqatçı bu ayələrdən dərs ala bilər.

ZƏRƏRLİ VƏRDİŞLƏR

Ey iman gətirənlər! Şərab da (içki də), qumar da, bütələr də, fal oxları da Şeytan əməlindən olan mürdar bir şeydir. Bunlardan çəkinin ki, bəlkə, nicat tapasınız! Şübhəsiz ki, Şeytan içki və qumarla aranızda ədavət və kin salmaqdan və namaz qılmaqdan ayırmaq istər. Artıq bu işə son qoyacaqsınız mı? (Maidə 90-91)

Allahın Peyğəmbəri (s): «Bütün pislilər bir evə yığılıb və bu evin açarı şərab içməkdir.». İslam, sərxoşluq yaradan hər şeyi yasaqlayır. Bu beş əmanətin güvənliyi üçündür : 1. Canın qorunması; 2. Aqlın qorunması; 3. Dinin qorunması; 4. Nəslin qorunması; 5. Malın qorunması.

Hər bir oyun və ya yarış ki, orada qalib gələn tərəfin (oyunçu və yarışçı) məğlub tərəfdən pul, mal-mülk alması şərt qoyulursa, bu əməl qumar hesab olunur. İmam Sadiq uşaqların udub-uduzmaqla qazandıqları qozu yeməyi belə qadağan edərək buyurmuşdur. Onu yemək haramdır.

Qurani-Kərimdə "Xəmr" haram hesab olunur. Xəmr insanın aqlını başdan alan bütün sərxoş edicilərdir. Narkotik maddələrdə də bu xüsusiyyət olduğu üçün istifadəsi haramdır. içkili insanın düşdüyü hallar kimi cinayət törətmək və ya s. vəziyyətlərə, şərəfli əxlaqa zidd hallara gətirib çıxara bilər.

İslam alimlərinin əksəriyyəti baxımından siqaret çəkmək günah sayılmasa da, bəyənilən əməl hesab edilmir. Çünki siqaret həm tibbi, həm də maddi baxımdan zərərlidir. Zərərləri nəzərə alaraq, siqaret çəkməyi mütləq mənada haram hesab edənlər də var. Alimlər qeyd edirlər ki, əgər siqaret çəkmək insanın sağlamlığına bilavasitə ciddi ziyan vurursa, haramdır.